

# Afscheid van Ton Kreukels

AUTEUR PETER HENDRIXEN

Onlangs verscheen de bundel 'Planning zonder overheid' ter gelegenheid van het afscheid van Ton Kreukels als hoogleraar Planologie aan de Universiteit Utrecht. Op de eerste pagina's vindt de lezer prachtige ensembles van plankaarten en foto's van projecten uit diverse wereldsteden, samengesteld door Wies Sanders. Ze weerspiegelen Kreukels' belangstelling voor de invloed van de institutionele context op ruimtelijke ontwikkeling en planning. De impressies van Sanders zijn voorbeelden van planning door, onder leiding van, samen met, of zonder overheid. Afgaande op de titel van de bundel verwacht men een voorkeur voor het laatste: het zou zo maar de titel van een libertair pamflet kunnen zijn.

Verbazingwekkend is het dan ook niet dat Boelens en Spit zich in hun openingshoofdstuk relativerend opstellen ten aanzien van het belang van de overheid in planningsprocessen. Ze schetsen de ontwikkelingen in het werk van Kreukels, die reeds sinds de jaren zeventig kritisch is over het maakbaarheidsgeloof van planologen. In zijn dissertatie uit 1980 deed Kreukels vanuit een (beleids)sociologisch perspectief zijn 'institutionele benadering' van planning uit de doeken. Daarmee wees hij op het belang van de maatschappelijke, politieke en economische context voor ruimtelijke ontwikkeling en planning. Ruimtelijke ontwikkeling en ruimtelijk beleid komen tot stand door een veelvoud van actoren die zijn ingebed in een institutionele context en zijn daarom volgens Kreukels geen exclusieve overheidsaangelegenheid. Boelens en Spit doen deze boodschap van Kreukels naar mijn mening te kort door het gebruik van krachttermen als zij de rol van de overheid in planningsprocessen relativeren. Ze lijken op libertaire wijze te willen prikkelen en marginaliseren daarbij de rol van de overheid, planologen en 'het plan' als instrument voor ruimtelijk beleid in ruimtelijke planningsprocessen te sterk. De auteurs stellen daarna terecht dat het werk van Kreukels juist aan deze maakbaarheidskritiek voorbijgaat. 'Planning zonder overheid' als vertrekpunt leidt "wellicht deels tot vooringe-

nomenheid," erkennen Boelens en Wissink in het slothoofdstuk van de bundel.

Toch zet dit perspectief aan tot debat en is het aanleiding geweest voor een aantal interessante en gevarieerde bijdragen in deze bundel. Len de Klerk neemt de lezer in een historische beschouwing mee naar de vroege jaren van de (planmatige) stadsontwikkeling. Hij beschrijft enkele institutionaliseringsprocessen die de stadsontwikkeling – als een publieke én private onderneming – in haar vroege ontwikkelingsfase als het ware heeft 'voorgevormd'.

In de bijdrage van Willem Salet wordt een meer stadssociologisch perspectief gekozen. Hij verkent het effect van enerzijds

een discursieve benadering waarin niet het zoeken naar causale verbanden, maar het begrip van en inzicht in ruimte in het alledaagse leven van mensen centraal staat. De lezer zal ontdekken dat in dit perspectief veel aandacht uitgaat naar de sociale constructie van ruimte.

Bart Wissink levert ten slotte een aantal leerpunten voor het thema planning tussen publiek en privaat in relatie tot ruimtelijke ontwikkeling door bestudering van de Aziatische steden Tokio en Bangkok. Het zijn mooie voorbeelden van planning door private regimes. Zij illustreren een centraal punt in Kreukels' werk: de institutionele inbedding van de productie van de stedelijke ruimte is een relevante verklarende factor voor de ruimtelijke vorm van de stad.

De afwisselende bijdragen maken de bundel interessant, maar een samenhang valt soms moeilijk te ontdekken. Gelukkig koppelen Boelens en Wissink in het slothoofdstuk de verschillende bijdragen aan de centrale thema's in het denken en werk van

Kreukels. Deze bieden nog steeds voeding voor een interessante (vervolg)onderzoeksagenda. Een helder antwoord op de vraag of planning zonder overheid mogelijk dan wel wenselijk is, geeft de bundel echter niet.

**Boelens, L., Spit, T. & B. Wissink (red.) (2006) Planning zonder overheid, een toekomst voor planning. Rotterdam: Uitgeverij 010. ISBN 978-90-6450-627-7.**

**Kreukels' werk en opvattingen  
blijven een inspiratiebron voor  
interessant (vervolg)onderzoek.**

macro-ontwikkelingen als modernisering en mondialisering en anderzijds de individualiseringstendens binnen de dagelijkse leefwereld op de ruimtelijke organisatie van de stad. Het hoofdstuk vormt een mooie weerspiegeling van Kreukels' belangstelling voor de (stads)sociologie en de verrijkende en inspirerende inzichten die zij planologen en geografen te bieden heeft.

Boelens en De Jong kiezen in hun bijdrage een actor-netwerk perspectief voor een analyse van de ontwikkeling van Schiphol. Een dergelijke benadering is in de jaren negentig door Kreukels gehanteerd bij een analyse van de ontwikkeling van de Rotterdamse haven. In deze benadering wordt ruimtelijke ontwikkeling niet enkel vanuit een fysiek-ruimtelijk perspectief beschouwd, maar wordt vooral gekeken naar de manier waarop sleutelactoren opereren, verbanden aangaan en worden ingebed in een institutionele structuur.

Een etnografisch perspectief voor de bestudering van het alledaagse in de stedelijke ruimte staat centraal in de bijdrage van Leeke Reinders. De auteur pleit voor